

SOVtik ELAra

Sindikatu abertzalearen metamorfosisia

1911ko uztailean sortu zen Solidaridad de Obreros Vascos, egun Euskal Langileen Alkartasuna (ELA) izenarekin ezagutzen dena. Sabino Aranaren ideien altzoan sortutako sindikatuak klase sozialen arteko elkarrizketa predikatzen zuen eta sozialismoa deitoratu. Aldiz, orain, langile borrokaren abangardian dabil eta ideia ezkertiarak bere egin ditu. Zer gertatu da ehun urteotan sindikatu abertzalearen baitan?

JOSU CHUECA

GASTEIZKO UDAL ARTXIBOA / YANGUAS

MANU ROBLES-ARANGIZ INSTITUTUA

Ezkerreko irudian, 1933ko Gasteizko II. Biltzarreko irudia. Hirugarren biltzarra 1936an egin behar zuten Iruñean, baina gerra lehertu eta bertan behera geratu zen. Eskuinean, 2011ko ekainean ELAk 100. urteurrenean egindako ez-ohiko biltzarra.

DUELA 100 URTE egituratu zuten Bilbon Solidaridad de Obreros Vascos. 178 beharginek izena eman zuten elkarte berri horri izana emateko. Urte berean, CNT sindikatu anarkistak Bartzelonan lehen pausoak urratzen zituen bitartean, langileriaren eskubideak oso ikuspegi desberdinez defendatzeko elkartu ziren bizkaitar horiek. Hainbat urte lehenagotik Bizkaian errotuta zegoen UGT sindikatua-ren antzera, erakunde politiko bat izan zuten aitaponteko: Alderdi Sozialista zen UGTrena eta Eusko Alderdi Jeltzalea SOVrena.

Sabino Aranak berak euskal langileak elkartzea egokitzen jo zuenez geroztik, noiz-

behinka, alderdi jeltkidearen baitan, gizarte auziari aurre egiteko batzorderen bat eratu izan zen. Alderdi nazionalista lehen urrats politikoak egiten hasi zenean, testuingurua bero-bero zegoen, gizarte arazoa zela medio. 1890etik aurrera, meatzariak eta Nerbioi Ezkerraldeko langileak behin eta berriro egindako grebek eta mobilizazioek proletargo berriaren eskakizun zaharrak gizarteratu zituzten. Gatazka horietan, lan jarduna eta bizi baldintzak hobetzea aldarrikatzen zuten, baina haien atzetik, Facundo Perezagua, Carretero anaiak eta beste batzuk ikusmolde sozialista arrakastaz zabaltzen hasi ziren.

LOS NACIONALISTAS

KUTXA FOTOTEKA

Elkarrizketa sozialaren alde, sozialismoaren kontra

Giro horretan, gizarte auziaz arduratzen ziren abertzaleek martxan jarri zuten Solidaridad de Obreros Vascos deituriko erakundea. Bertakozentzat egina zen, kide izan nahi zutenei euskal abizen bat bederen edukitzea eskatzen baitzieten hastapeneko arautegietan. Era berean, Elizak aldarrikatu zuen *Rerum Novarum* entziklikari eutsiz, langileriaren artean aritzea zuten helburu, baina klaseen arteko borroka bultzatu gabe. Solidarioen arabera, klaseen arteko elkarrizketak uxatu behar zituen burgesiaren eta beharginen arteko liskarrak. Ideologia berriari –sozialismoari alegia– aurre egiteko egoki jotzen zuten kooperatiben bitartez jabetza partekatua bultzatzea, baina inolaz ere kapitalismoaren funtsak ezbaian jartzeko. Bide horretan, ELAk kooperatibismoaren eta mutualismoaren aldeko ekimenak sustatu zituen. Grebak eta mobilizazioak akuilatu ordez, sindikatuak lehentasuna eman zion langabezian geratzean edo kaleratuak izatean bere bazkideek jasan ohi zituzten egoerei aurre egiteari. Horrela, 1919an langabeziaren aurkako aseguruia jarri zuten indarrean eta urte berean lehen kooperatiba sortarazi zuten.

Jatorri eta oinarri horiekin Eusko Alderdi Jeltzalearen itzalpean zabaldu zen ELA lehendabiziko hamarkadetan. Bizkaian eta Gipuzkoan, oso azkar zabaldu zen, baina Araban eta Nafarroan zailagoa izan zuen errotzea. Sindikatuko lehen biltzarra 1929an burutu zuten Eibarren eta 6.200 bazkide biziak eta 1.500 gipuzkoar zeuden ordezkaturik, aldiz, ez zen gainerako lurraldeetako ordezkariak nabarmenik egon. Alde batetik, Araban eta Nafarroan zegoen industrializazio eskasak nabarmen mugatzen zuen sindikatu ororen giza esparrua. Bestetik, nekazal eremuan, Nafarroan bereziki, Elizak berak bultzaturiko ekimenak (nekazal kutzak, labo-

Ezkerrean, San Andres batailoia gerra zibilean, STVko afiliatuez osatua. Eskuinean, STV 1933an Lasarte-Orian egoitza ireki zueneko irudia.

Mende hasieran sozialismoari aurre egiteko sortutako sindikatuak ideologia hori barneratua zuen erabat 1960ko hamarkadan

reak eraldatzeko kooperatibak, aisialdi txokolak...) nahiko asetuta zuten ELAk begiko izan zezakeen esparru moderatua.

II. Errepublika: Solidaridad de Trabajadores Vascos

Dena den, II. Errepublikarekin egundoko hedapena lortu zuen ELAk, beste sindikatuen antzera. Erregimen berria aldarrikatu ondoren, Bizkaian eta Gipuzkoan sendotu egin ziren solidarioak, eta Araban zein Nafarroan ere errotu ziren. Lehen hilabeteetan alderdi ezkertiarrek hartu zuten nagusigo politikoak akuliatu egin zituen sindikatu abertzalearen ekimen propagandistiko eta eratzailak. Jose Ariztimuño *Aitzol*-ek artikulua idatzi zuen prentsan, estrainako hauteskundeetako garaipean ezkertiarren abagunean: *Langileak uzten gaituzte* izenburu esanguratsua eman

ziona eta kezka horren isla zuzena dugu. Hain zuzen, *Aitzol* bera, Policarpo Larrañaga, Nestor Zubeldia, eta batez ere, Manu Robles Arangiz, Jose Benegas, Bienvenido Cilveti (ikus elkarrizketa 9. orrialdean) eta Anastasi Agerre jo eta su aritu ziren ELAren mezua zabal-

tzen Euskal Herri osoan barrena. Hurrengo urteetako bazkideen kopuruak ikusita, nola baiteko arrakasta izan zuten. Izan ere, 1933an Gasteizen bigarren biltzarra burutu zutenean, 40.342 kide zituen sindikatuak, 135 taldetan eraturik. Horietatik 63 bizkaitarrak ziren, 52 gipuzkoarrak, 12 arabarrak eta 8 nafarrak. Gainera, ordurarte sindikatutik kanpo egon ziren hainbat sektorek (arrantzaleak, nekazariak baita lanbide liberalak ere) aukera izan zuten sindikatuaren parte hartzeko. Errealitate zabalago hori ahalik eta egokien islatzeko, SOV izena alboratu eta Solidaridad de Trabajadores Vascos bihurtu zen.

Praxi sindikalari zegokionez, Gasteizko biltzar horretan sorospen arloei ohiko garrantzia eman zieten, baina orduko egoera sozio-eko-

ARGIA

BERRIAK

nomiko latzari ere aurre egin behar izan zioten. Amets eta ekimen kooperatibistak ahan-tzi gabe, langileek eta beste erakundeek bul-tzaturiko greben eta mobilizazioen aurka jardun behar izan zuten behin baino gehiagot-an. Bukatzear zegoen sindikatu zenbaitek, hala nola UGTk eta CNTk, Errepublikako lehen biurtekoan Espainiako Gobernuari eta tokian tokiko ugazabei luzaturiko "giza bakea". Industria arloan langabezia gero eta handiagoa zen eta nekazal erreformak ez atzera ez aurrera jarraitzen zuen. Esangura-tsua izan zen 1934ko urriko grebarekin gerta-turikoa. STVk kontrako jarrera hartu zuen, baina bere kide ugarik bat egin zuen orokorra eta iraultzailea izan nahi zuen mobilizazio horrekin. 1936an ere, Fronte Popularraren garaipena etorri zenean, uholde errebindika-tzailearekin askotan egin zuten bat solidario-ek. Nafarroan, esate baterako, urte horretako ekainean izan zen eraikuntza arloko greba orokorraren karira, lehen aldiz CNTkoekin eta UGTkoekin aritu ziren STVkoak.

Gerra zibila: heriotza, espetxea eta erbestea

Sindikatu ezkertiar horiekiko behin betiko hur-biltzea 1936ko Gerrak ekarri zuen, ahal izan zen tokitan, hau da, Gipuzkoan eta bereziki

Ezkerrean, Manu Robles-Arangiz urte luzez ELAko presidente izandakoa (irudiaren erdian), 1976an Santutxun egindako prentsaurreko batean. Eskuinean, ELAren III. Biltzarra 1976an, 40 urte igaro ziren Gasteizen II. Biltzarra egin zutenetik.

Bizkaian. Eskualde horietako solidario asko batu egin ziren alderdi eta erakunde ezkertia-rrekin, matxino faxistei aurre egiteko. ELAko-ek San Andres batailoia eratu zuten, baina beste askotan ere hartu zuten parte. Santoñan, Eusko Gudarosteak amore eman ostean, lehen fusilamendu kolektiboan –frankistek aukeratu-tako biktimen artean talde antifaxista guztiak zeuden ordezkaturik–, ELAkoek odolezko zerga ordaindu zuten, Jesus Zabala eta Jose Ibarbiaren hilketekin. 1936ko uztailaz geroztik, beste demokrata guztiek bezala, borrokatzea izan zuten ortzemuga ELAkideek. Baina era berean, ordutik aurrera heriotza, espetxea eta erbestea izan zuten patu. Eskuindarrak eta katolikoak izan zitezkeen, baina langileen alde borrokatzea eta abertzale izatea, *gorriseparatis-ten* multzoan sartzea zen. Hori zela eta, dikta-dura frankistak iraun zuen bitartean erbestetik eta klandestinitatetik jardun behar izan zuen ELAk. Gerrak eragotzi zien 1936ko uztailaren III. Biltzarra egitea Iruñean, bada, 1976 arte ezin izan zuten biltzar hori burutu.

Tarte horretan, kanpoan burutu zituzten ekimenetan (*Baionako Hitzarmena* 1945ean, Pariseko Euskal Mundu Biltzarra 1956an, Municheko bilkura 1962an...) parte hartzeaz gain, hainbat grebetan (1947koan zein 1951koan) eragin zuzena izan zuten ELAko-

XXIII. Rikardo Arregi Kazetaritza Saria 2011

Sari nagusia: Goiena Komunikazio Taldea.

Epaimahaiaren sari berezia: Ainhua Oiartzabal.

Kazetari berria: Igone Fernandez.

Ohorezko aipamenak: Miren Jone Azurza eta Ignazio Arregi.

Aitormen berezia: "Erlea" aldizkaria.

Andoaingo Udala
Euskararen Normalizaziorako Lansaila

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

ek. Hala eta guztiz ere, 1960ko hamarkadan eta diktadura frankistaren bukaera aldera, langileriaren baitan beste erakunde eta mugimendu batzuek indarra hartu zuten neurrian, ELA bezalako sindikatu historikoek gero eta oihartzun apalagoa izan zuten.

40 urteko izotzaldiaren ondoren, borrokarako ordua

Euskal solidarioen kasuan, barruan izandako zatiketek eta horien ondorioz talde desberdinak sortu izanak – ELA-Miarritze edo historikoa; ELA barnekoa...– zaildu egin zuen bere jardun politiko zein sindikala. Izan ere, Francoren osteko trantsizioan abiapuntu oso berezia izan zuen ELAk. Orduan indartsuena zen CCOO langile erakundeak prest zegoen Portugalgo ereduari, hau da, sindikatu bakarraren hautuari ekiteko. Horrek sindikatu guztiak erakunde bakar batean desegitea ekarriko zuen. Bestetik, ideologiaren talaiatik begiratura, erabat desberdina zen orduko ELA, jatorrikoarekin alderatuz gero. Hasierako hamarkadetan EAJrekiko zuen morrontza ideologikoa eta hainbat buruzagi politikoren esku hartzea –Manu Robles, Heliodoro de la Torre...– amaituta zegoen, nahiz eta abertzalea izaten jarraitu zuen. Aitzitik, mende hasieran sozialismoari aurre egiteko sortutako sindikatuak, ideologia hori barneratuta zuen erabat 1960ko hamarkadan, sozialismoa bere ildo politiko estrategikoan zegoen. Horretan ere, lehiakide izanen zituen UGT eta Francoren garaietan sorturiko USO bezalako elkarte berriak. Baina praxi mailan, ELA prest zegoen klaseen arteko borrokari heltzeko, eta UGTk, itunen mesedetan, laster

zokoratuko zituen jarrera borrokalariak. Erresistentzia kutxa eta ohiko sorospen berme guztiak sustatu ez ezik, bur-belarri heldu zion ELAk itunen kontrako estrategiari eta Euskadiko birmoldaketa industrialaren kontrako mobilizazioei.

Egun, trantsizio politikoa urruntzen ari denean, eta testuinguru ekonomikoa arras desberdina dugunean, balantzea egiteko nahiko tarte dugu. Horren ildotik ikus daiteke,

Espainia mailan sindikatu nagusi direnak, UGT eta CCOO, Hego Euskal Herrian ELAren atzetik gelditu direla, bazkide zein ordezkari sindikalei dagokienez. Gainera, ikusirik LABek eta sektoreetako sindikatu zenbaitek, STEE-EILAS kasu, azken hamarkadetan izan duten hazkundera, nabarmena da euskal eremu sindikala oso desberdina dela Espainian dagoenarekiko. Jakina denez, CCOO eta UGTk Estatuko Gobernuarekin eta patrona-

laren elkargoekin (CEOekin edo Confebaskoekin), behin eta berriz hitzarmenak sinatu dituzte. Aldiz, aurrez aurre izan dituzte ELA bezalako sindikatuak. Moncloako Itunetatik hasita, azken Lan eta Pentsioen Erreformataraino, ELAk, LABek, EILASEk, HIRUK eta EHNEK osatutako gehiengo sindikalak greba eta mobilizazioak egiteko adorea askoz handiagoa erakutsi dute, eta argi eta garbi adierazi dute XX. mende hasierako ideiak eta praxiak erabat aldatu direla. Klaseen arteko borroka aldarrikatzen zuen hainbatek, gaur egun nahikoa omen du burgesiak eskaintzen dizkion kondarrek. Klaseen arteko adiskidetasuna bultzatzen zutenek, aldiz, eskarmentu eta historiaren poderioz, ederki barneratu dute kapitalismoa indarrean dagoen bitartean, soilik langileen adoreari esker egin daitekeela aurrera haien duintasunaren defentsan.

Goitik behera:
Caracaseko *Lan Deya*-ren azala 1973an; 1977ko ELAren kartela Maiatzaren Lehena aldarrikatzeko; 1990eko afixa enpleguaren alde; 2010eko *Lan Deia* greba orokorrera deituz.

Ondarru

Liburu azoka uztailaren 22tik 30era, Alamendan

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz!

Bienvenido Cilveti, 107 urteko ELAkidea

«Guk abiarazi genuen Farangortea»

Bienvenido Cilveti Urkia Ongietorri izengoitiaz baliatzen zen. ELA eratu zuen Nafarroan Errepublikako urtetan. Sindikatu horren Nafarroako idazkari orokorra izan zen 1933az geroztik eta Gasteizen egindako II. Biltzarrean parte hartu zuen. Egun Iruñean bizi da.

ELA, beste lurraldeekin konparatuta berandua-
go abiatu zen Nafarroan.

ELA gehienbat alderdiak (EAJ) bultzatu zuen Nafarroan. Alderdiaren eragina handia izan zen sindikatuaren garapenean. Bazegoen oso politikari ona, Jose Agerre, eta harekin, haren anaia Anastasirekin, Felipe Oñatebiarekin ... hasi ginen. Hartu genituen Iruñeko eta herrietako bizkorrenak eta hitzaldiak ematen genituen. Taldeska batzuk izan ziren hasieran, gero Iruñean nahiko jende bildu genuen.

Zer nolako harremanak izan zenituen beste sindikatu eta alderdiekin?

Ezkertiarrek leporatzen ziguten bigunak eta eskuindarrak ginela. Eskuindarrek, aldiz, abertzaleak ginelako oztupoak jartzen zizkiguten. Baina guk erantzun egiten genien. Bat egiten genuen langileen defentsan, baina gero bakoitzak bere aldetik jotzen zuen. Ez geunden gu oso prest grebak bultzatzeko, baina grebak hasitakoan, behin baino gehiagotan bat egin genuen.

Eragina izan al zuten apezek eta Elizak zuen jardun sindikalean?

Hemen apez gehienak besteekin zeuden, ohiko eskuinarekin. Guri kostatu zitzaigun gure lekutxo egitea. Dena den, hainbat apez gurekin zeuden, kooperatibak sustatzen eta Euskal Estatutuaren alde lanean.

Nestor Zubeldiaz ari zara, ezta?

Bai. On Nestor teoriaren aldetik oso jantzita zegoen. Irakaslea et kanonigoa zen Iruñean. Abertzalea ere bai. Berak oso ongi ikusten zituen kooperatibismoaren aldeko ekimenak eta elkarri lagundu genion. Izan ere, guk lagundu genuen Artaxoan kooperatiba handi bat martxan jartzen: Farangortea. Dirua jarri genuen hori abiarazteko, eta gogo handiz gainera, Nafarroa erdialdean ELAk amesten zuen kooperatibismoa gauzatzea baitzihon. Gutxi iraun zuen, gerra lehertzean amaitu zen. Horko langileen nagusiak ezkutatu egin behar izan zuen eta gero Frantziara alde egin

JOSU CHUECA

“Ezkertiarrek leporatzen ziguten bigunak eta eskuindarrak ginela.

Eskuindarrek, aldiz, abertzaleak ginelako oztupoak jartzen zizkiguten”.

zuen. Baina hor hasi ginen, nonbaitetik hasi behar genuelako...

Gerrarekin batera, ez bakarrik Farangortea, dena amaitu zen...

Bai, gerra karlistek piztu zuten, eta ezkerrekoek erantzun egin zuten. Gu erdian geunden eta bakoitzak ahal izan zuena egin zuen. Sindikatua, noski, gauza horiek guztiak bezala pikutara joan zen. Dena itxi ziguten eta genituen agiri eta paper guztiak ez dakit nora eraman zituzten. Iruñean egitear genuen gure biltzar nagusia, uztaila aldean, eta noski, ez zen egin. Goitik behera deuseztatu gintuzten. Nik zorte ona izan nuen, pertsona baten laguntza izan nuelako. Baina beste batzuek, Agerrek eta abar, arazoak izan zituzten. ■